

Vázlat a drámajátékvezető-képzés tananyagának és vizsgakövetelményeinek kialakításához

Kaposi László az oktatási bizottság egyik tanácskozáására készítette ezt a „vázlatot”. Írásának nagyobbik felét, széljegyzetek nélkül, közzöljük, hogy olvasóink is tájékozódjanak.

I. Bevezető

A dráma, a hazánkban elfogadott megnevezéssel a drámapedagógia angol eredetű. Szakembereink angliai tanulmányútjain szerzett tapasztalatok, illetve közvetítő országok áttételeivel jutott el hozzánk. Mind a helyszíni tapasztalatszerzés, mind az átvétel magán viselte a feladatokat elvégzők egyéni lehetőségeit (nem államilag felvállalt és dotált munkáról volt szó), valamint személyes érdeklődésüket és irányultságukat (mit tartottak fontosnak, érdekesnek). A magyarországi alkalmazás lehetőségei is szűkíthettek az átvehető ismereteken. (Nem jelent újat, hogy mi minden nem fért be a hazai közoktatási és közművelődési intézmények tevékenységébe). Az oktatási intézmények szigorúbb ellenőrzése a mást, többet, teljesebbet akaró pedagógusok munkáját rendszeresen nehezítette, a 70-es években közművelődési intézmények biztosabb gyakorlóterepeket nyújtottak a drámapedagógia számára. Ezen intézmények gyakorlatában viszont a pedagógiai tevékenység csak bizonyos szervezeti formákban fordulhatott elő (gondolok itt elsősorban a gyermek művészeti csoportokra, pl. színjátszók, bábosok, népijáték csoportok, mellettük néhány kevésbé rendszeres, rendezvény jellegű sorozatra, mint például a játszóházak, vagy a nyári táborokra, pl. olvasótáborok).

Ilymódon természetesen tekinthető, hogy az átvehető ismeretek töredékesen és rendszertelenül jutottak el hozzánk. Hiányos ismereteink miatt akár a részt is egészen gondolhattuk, úgy vélhettük, a teljestről kaptunk képet...

Az utóbbi néhány évben változott helyzetünk: ma már hozzáférhetünk olyan információkhoz is, amelyek eddig elzárattak előlünk. E tekintetben sokszor csak az anyagiak jelentenek akadályt.

A drámapedagógia terén is sokkal teljesebb képet kaphatunk egy ideje a „forásvidékről”, Angliából. Megtudhattuk, hogy ott több irányzata van a drámában, ezek meghatározzák magukat, így el is különítik önmagukat céljaik, módszereik, elméleti alapjaik, gyakorlatuk tekintetében. Három olyan meghatározó személyiséget lehet említeni, akik iskolákat, irányzatokat teremtettek: Brian Way, Dorothy Heathcote és Gavin Bolton. Módszereik, irányzataik nem egyforma mértékben ismertek nálunk: Peter Slade elmélete jutott el hozzánk, és főként, majdnem kizárólagosan a Brian Way-t követők gyakorlata. Az ő útját ismerhették meg, azt járhatták, így azt is járták-járják hazai szakembereink. Alapvetően fontosnak vélem, hogy a másik két jelentős személyiség drámáról alkotott nézeteit is megismerhessék a magyar drámapedagógusok (ennek nemcsak valamiféle teljességre törekvés az oka, erről részletesen szólunk a későbbiekben).

A három neves szakember drámára vonatkozó nézeteinek megkülönböztetésével kapcsolatban ismertnek tételezzük Dr. Lőrincz Jenő: Játék, drámajáték és a nevelés című, a DPM 3. számában megjelent, helyenként pontosításra szoruló tanulmányát. Az írás témánkhoz tarto-

zó részében (Slade, Way, Heathcote, Bolton nézeteinek rövid ismertetésekor) Lőrincz Gavin Bolton 1984-ben megjelent könyvére alapoz. E mű nyersfordításának ismeretében néhány kiegészítéssel élek a következőkben. Bolton e művében amellet, hogy ismertet, kritikázál is: könyvéből kiderül, hogy Slade-nek az ötvenes években egy akkori angliai helyzetben, az akkori prakszissal szemben volt nagy jelentősége, s nem napjainkban. A későbbiekben Bolton részletekbe menően és kritikusan tárgyalja Way és Heathcote munkásságát, elveiket, gyakorlatukat, esetenként fogadtatásukat, kitérve követőikre is.

A/ Bolton véleménye szerint Brian Way drámával folytatott munkájának középpontjában a következők állnak:

1. az egyéniség hangsúlyozása
2. a gyakorlatokra (szabályjátékokra) épülő óravezetés
3. a drámába foglalt cselekmény kiszélesítése
4. az ösztönös cselekvés fontossága

Bolton kritikája a felsorolás 1-3. pontjait érinti:

1. Az egyéniség kihangsúlyozásának nyilvánvaló hátrányos volta, hogy egészségtelen egocentrizmushoz vezet, ráadásul torzíthatja a drámát, amely alapvetően társas esemény, s nem magányos tapasztalatszerzés. Egy az, ha részt veszek valamely téma drámán keresztül történő kibontásában, annak folyamatában önmagamról is tanulok, megérthetek valamint, s egészen más dolog feltételezni, hogy a dráma nekem és értem van.

2. A gyakorlatokra vagy a tanári narrációra épülő óravezetés teljesen a tanár irányítása alatt tartja a történéseket, maga a gyerek, de a gyerekek egyes cselekvései is izoláltak maradhatnak, a gyerekek részéről csak bizonyos fajta szellemi beállítódást tesz lehetővé (a végrehajtóé; K.L.). A dráma messze távolodhat a gyermekközpontú munkától.

3. A drámában megjelenő cselekmény kiszélesítése — főként a közvetlen tapasztalatszerzés felé (nálunk is ismert Brian Way példája arra vonatkozóan, hogy „ki a vak”, illetve milyen módokon lehet ezt a kérdést megközelíteni). A közvetlen tapasztalatszerzés nem dráma, állítja Bolton, mindaddig nem az, amíg fel nem merül valami értelmezés, szimbolikusság, amely azzá nem teszi. Szerinte a dráma nem közvetlen, csak annak tűnik, s éppen ebben van az ereje.

B/ Bolton szerint Dorothy Heathcote munkásságában alapvetően fontos, hogy nagy hangsúlyt fektet a dráma tartalmára, valamint a tények és egyes témák általános összefüggéseire. A dráma csak egy eszköz, amelyen keresztül a társadalom az anyagi világot felfogja. A témákban való gondolkodás azonban nem intellektuális gyakorlatot jelent csak; nem elég valamely témát feldolgozni, azt cselekménnyé kell tudni alakítani. A tanár szerepbe léptetése, a szakértői szerep felajánlása alapvető tanári stratégia Heathcote munkájában.

C/ G. Bolton — saját módszeréről azt írja, hogy két alapvető jellegzetessége van: egyik hogy a tanár és a tanuló társművészek egy közös vállalkozásban, s ki-ki meg kell, hogy találja hozzájárulásának kellő mértékét; a másik, hogy eme közös vállalkozás célja a mögöttes tartalom feltárása, a jelentésadás. A dráma segíti a tanulókat annak meglátásában, mi rejlik a változások mögött, ugyanígy a változások előidézésével és/vagy kezelésével járó felelősség vállalásában. A drámai alkotó folyamat egyfajta felfedezés, a már ismertet más szemszögből mutatja meg, új dimenziót adhat annak stb. — ennek eredményeként valami újat észlelhetünk, ami nem feltétlenül fogalmi ismeret, lehet hogy „csak” érzés.

Bolton módszerére is jellemző, hogy a tárgyalási-egyeztetési szakasz után a tanár rendre szerepből irányítja a játékot. A játékot, amelyben egyidejűleg az elsődleges játékélményt, örömet meghagyó tevékenységben lehet részük a gyerekeknek, s a játékot, amelyben a tanár nevelési céljait megvalósíthatja.

(A fentiekből arra a megállapításra juthatunk, hogy Heathcote és Bolton módszerében sok a közös vonás. Ez valószínűleg nem is tévedés...)

Elméleti oldalról vizsgálva az egyes irányzatok különbségeit: már az alapoknál eltérnek. Slade és nyomán Way is Piaget, Heathcote és Bolton Vigotszkij tanaira épít. David Davis szerint a tanulás és szellemi fejlődés kapcsolatának fejlettebb elméletével mutat rokonságot az utóbbi két drámatanár.

II. Rendszer nélküli gondolatok

- Angliai tapasztalatok szerint bőséges, részletesen és magas színvonalon kidolgozott szakirodalma van a Heathcote és Bolton nevéhez kötődő irányzatoknak. Esetünkben olyan szakirodalomról van szó, amely nem csak a drámával foglalkozóknak lehet érdekes: véleményem szerint ezen könyvek némelyike nagyobb hatással lehet a magyar pedagógusokra, mint pl. Gordon munkája.
- Fordíttatnunk kell a szakirodalmat (elméleti alapvetések mellett a gyakorlati munkát közvetlenül támogató könyveket is).

Kaposi László vizsgatematikája

1. REFORMPEDAGÓGIAI ALAPISMERETEK

A/ DRÁMAJÁTÉK ELMÉLETE ÉS TÖRTÉNETE

- A főbb drámapedagógiai irányzatok (személyhez kötve: Peter Slade, Brian Way, Dorothy Heathcote, Gavin Bolton) ismerete.
- A drámapedagógiai gyakorlat rendszerezése (Gavin Bolton nyomán)
- A dráma és a színház (különbségek, azonosságok).
- A TIE (Theatre in Education).
- A DIE (Drama in Education) és a TIE összehasonlító vizsgálata.

B/ REFORMPEDAGÓGIÁK

Az alábbiak, valamint két (akár a Reformpedagógiai olvasókönyvből) szabadon választott irányzat ismertetése:

- Waldorf
- Gordon
- Freinet

C/ FEJLŐDÉSLÉLEKTAN, JÁTÉKPSZICHOLOGIA

- A képzés során a drámapedagógia telejs vertikumát kell kínálnunk; azok választhatnának, dönthetnének (hogy milyen irányzatot akarnak követni, mire van szükségük), akik majd a gyakorlati munkát végzik. (Állítólag az igazság az arányokban rejlik. Tudatlanságunk ráadásul hazugságokba kergethet — a drámapedagógus, ha már nem képes újat tanulni, „hagyja a szakmát másra”...)
- Tanulmányoznunk kell a Dorothy Heathcote és Gavin Bolton nevéhez köthető irányzatokat. Folytatnunk kell, illetve fel kell gyorsítani azon tanárok kiképzését, akik tanítani tudják ezen irányzatokat is. (Ézt vélem egyébként a Magyar Drámapedagógiai Társaság legfontosabb feladatának.) Ehhez anyagok is szükségesek: tanfolyamok szervezésére, posztgraduális képzésekre gondolok, ahol vezető drámapedagógusainknak sem lenne „szégyen” ha tanulnak. (Javasolom, ha a Társaság pénzhez jut, egy részét fordítsa e célra!)
- Gyűjteni, s rendszerezni kell a hazai tapasztalatokat. Úgy tűnik számomra, hogy a rendszerezéshez előbb szükségeltetik a szélesebb látókör (anélkül nehéz elhelyezni az elemeket).

III. Gondolatok más témakörökben

- A drámával végzett munka sokféle célt szolgálhat. A célok alapján még nem kellene elkülönülni (pl. „én személyiségfejleszték, te a valós világot tanítod, ő pedig közösséget épít”).
- A fenti gondolattal csak látszólag ellentétes a következő: meg kellene mondanunk, hogy mit tanítunk az egyes tanfolyamokon! Pl. azt, hogy a drámapedagógia mely irányzatát, vagy mely irányzatait... Aki csak úgy általában drámapedagógiai tanfolyamot hirdet, az adjon teljes képet!
- A sokszínűség megtartandó: nincs drámapedagógiai egyenruha (vagy kényszerzubbony), szakma viszont van! Módszerek vannak, amelyeket ismernie kell annak, aki jobbat akar kitalálni.
- Ki kell dolgozni a magyar terminológiát.

Irodalomjegyzékünk II/1. pontjánál megadott szakirodalom tanulmányozása a vizsgához elegendő. A hallgatóknál vázlatosan ismerniük kell

- a főbb fejlődéslélektani irányzatokat (Piaget és Vigotszkij), valamint
- a gyermeki játékokra vonatkozó megközelítéseket.

2. DRÁMAJÁTÉK-MÓDSZERTAN

A/ GYAKORLATOK, TECHNIKÁK

- Kapcsolatteremtő játékok
- Érzékelésfejlesztő játékok
- Bizalomgyakorlatok
- Interakciós játékok
- Lazító játékok
- Koncentrációs játékok
- Agresszióvezető játékok
- Ön- és csoportismereti játékok
- Szituációs játékok
- Más területektől átvéve:
- Bemelegítő, mozgásos gyakorlatok, játékok
- Népi játékok

B/ SZÍNJÁTÉKOS (SZÍNHÁZI DRAMATURGIAI) ALAPISMERETEK

A következő színházi dramaturgiai alapfogalmak jelentését, azok gyakorlati alkalmazását ismerniük kell a hallgatóknak:

- feszültség — a feszültségteremtés módjai, eszközei
- kontraszt
- fókusz
- idő — színpadi idő — az idő kezelése a drámában
- tér — a térhasználat módjai
- cselekmény
- cselekménybonyolítás — különböző cselekménybonyolítási modellek
- konfliktus
- szituáció
- szimbólumteremtés, szimbólumok kezelése

3. DRÁMAÓRA VEZETÉS

A/ DRÁMA A TANÍTÁSBAN

- Munkaformák (drámapódok).

- A tanári kérdésfeltevés, a válaszok kezelése.
- Színházi eszközök a drámában (avagy mit kell tudni a drámaíró és a rendező művészetéből).
- Gyakorlatok beépítése a drámába.
- A dráma tervezése.
- A tárgyalás (egyeztetés) formái.
- A dráma megjelenítési szakasza.
- Az értékelések helye, szerepe és formái a drámában.
- A tanár szerepben, a szerepbelépés céljai, formái.
- A tanári stratégiák.
- A tanári technikák.
- Drámasztruktúrák.

B/ ALKALMAZOTT DRÁMAJÁTÉK

- Konkrét tanórai alkalmazások — iskolatípustól, a résztvevők életkorától, a tantárgytól függően
- Dráma, drámajáték az osztályfőnöki órán
- Dráma, drámajáték a szabadidős foglalkozáson (iskolaotthon, napközi, egyéb formák, pl. kirándulás, tábor)

Előd Nóra tanfolyam-tematikája 120 óra

Tervezhető tetszés/lehetőségek szerinti gyakoriság- és időtartamban. Optimálisnak látszik egyéves kurzus, hetenként egyszeri négyórás foglalkozásokkal, legalább két egésznapos egyúttal és 5-7 napos intenzív vizsgaelőkészítő tábormal.

Megjegyzés:

1. A (+)-jellel jelölt témákkal a tanfolyamon csak esetlegesen, maximum egy-egy kiválasztott téma erejéig foglalkoznak, a vizsgára a megadott szakirodalom alapján önállóan kell felkészülni.
2. (x)-jellel jelöltük az egésznapos, illetve táborigényelt témákat.
3. Az alábbi tematika *javaslat*, tudatosan maximalista, számol a csoport adottságainak megfelelő, a tanfolyamvezető/szervező belátása szerinti adaptálás szükségességével.

I. ELMÉLETI KÉRDÉSEK (+)

A/ Reformpedagógiai alapismeretek

- A XX. századi személyiségközpontú reformpedagógiák vázlatos áttekintése
- A reformpedagógiák fontosabb irányzatai és kiemelkedő külföldi/magyar teoretikusai (Montessori, Freinet, Waldorf, Rogers, Gordon, ill. Karácsony Sándor, Mérei Ferenc)

B/ *Fejlődéslélektani és játépszichológiai alapismeretek* (Claparède, Montessori, Piaget, Vigotszkij, Elkonin, Mérei)

C/ Drámapedagógia

- Drámapedagógiai törekvések Magyarországon
- Az angolszász drámapedagógia főbb irányzatai
- DIE és TIE

II. DRÁMAJÁTÉK-MÓDSZERTAN

A/ Gyakorlatok, technikák

1. Kapcsolatteremtés, kapcsolatmélyítés; bizalomgyakorlatok, empátiafejlesztő játékok; kooperációs és csoportkohéziófejlesztő játékok
2. „Ráhangelő” játékok; lazítás, munkára kondicionálás. Ritmus- és mozgásjátékok

3. Beszédtechnikai játékok, beszédjavítás: légzés, artikuláció, hanglejtés, hanghordozás
 4. Érzékelésfejlesztő játékok: az érzékszervi észlelések finomítása. Látás-, hallás-, szaglás-, ízlelés-, tapintásélmények és -emlékek: átélés és verbalizálás. Térérzékelés, térszervezés.
 5. Szellemi-pszichikai készségek fejlesztése drámajátékban: figyelemösszpontosító, megfigyelő, memória- és fantáziafejlesztő játékok. A készségfejlesztő játékok komplexitása, kapcsolódása egymáshoz és más játéktípusokhoz; helyük a tanórán.
 6. Nonverbális kifejezőeszközök: tekintet, mimika, testtartás, gesztus — „testbeszéd”; mimentikus mozgások: testi- és lelkiállapot-kifejező cselekvések: hangulatok, történések, helyszínek, esemény-sorok, karakterek, interperszonális kapcsolatok nonverbális megnyilvánulásai — metanyelvi kommunikáció a tanítói viselkedésben, felhasználása a tanyanyag közvetítésében.
 7. „Félverbális” és „álverbális” improvizációs játékok; a beszéd és a nonverbális eszközök összekapcsolása
 8. Beszéd-készség-fejlesztő játékok: alkalmazásuk az anyanyelvi kommunikációs készség fejlesztésében és az idegen nyelvek tanításában/annak előkészítésében.
 9. Improvizáció:
 - „mechanikus” impro: helyzetre, témára, gesztusra, tárgyra, szövegre, helyszínre, irodalmi vagy sajtóanyagra stb.
 - az interperszonális helyzetek játéka: konfliktusimpró, presztizsjátékok, emlékjátékok, életjátékok;
 - az improvizációépítés szabályai
 10. (x) Önismereti játékok
 11. (x) Népi gyermekjátékok
 12. (x) Gyermekverselemzés; gyermekversre épülő drámajáték
 13. (x) Közös dramatizálás; improvizatív gyerekszínház
- B/ *Dramaturgiai alapismeretek*
- Cselekmény/ellencselekmény — konfliktus — szituáció
 - a feszültség; a feszültségteremtés módjai, eszközei

- a kontraszt
- idő: színpadi idő — időkezelés a drámában
- a tér — térhasználat a drámában
- szimbólum és metafora, létrehozásuk/kezelésük a drámában.

C/ Drámajáték-elmélet

- A dramatikus tevékenységformák osztályozása és jellemzése: gyakorlatok — dramatikus játék — színház — tanítási (megértési) dráma
- Problémamegoldó dráma;
- „A szakértő köntösében” dráma
- A tanítási dráma alapfogalmai:
 - tanulási terület
 - fókusz
 - kontextus
 - cselekmény
- Kérdezési technikák

III. DRÁMAÓRA-VEZETÉS

A/ A tanítási dráma elmélete és gyakorlata

- A dráma tervezése
- technikák, eljárások, eszközök
- a tanár szerepe („a hatalom megosztása”) — tanár a szerepben
- gyerek szerepkörök („kerettávolság”)
- szerepelemzés — szerepbe segítés

- játékokban és játékokon kívül: értékelő-tudatosító munka a drámaórán

B/ Alkalmazott drámajáték

- Drámaóra a tanítás szolgálatában; dráma a tanórán
- drámajáték az osztályfőnöki órán (4. problémamegoldó dráma: II/C)
- drámajáték a szabadidős foglalkozásokon (szakkör, napközi, klubdelután, kirándulás, tábor stb.).

- A tanfolyam része a hallgatók gyakorlati foglalkozásainak megtekintése és közös elemzése, különös tekintettel
- a megcélzott korosztály/ok életkori sajátosságaira,
 - a foglalkozás esetleges specifikus pedagógiai céljára,
 - a foglalkozás felépítésére, az idővel való gazdálkodásra,
 - a gyerekek bevonására és játékban tartására,
 - az instrukcióadásra; a nonverbális és verbális tanítói megnyilatkozásokra,
 - a csoportos játékelemzés irányítására (kérdézési technika),
 - a játék során megjelenő interakciók kezelésére,
 - a tervezés és a foglalkozás eredményességének elemzésére.

Debreczeni Tibor drámajáték-vezetői vizsga tematikája*

— az eredeti tematika tömbösített és módosított változata —

I. REFORMPEDAGÓGIAI ALAPISMERETEK

A XX. századi személyiségközpontú reformpedagógiák történeti áttekintése.

Fontosabb irányzatai, kiemelkedő teoretikusai, külföldön és Magyarországon.

A fejlődéslélektan és a reformpedagógia kapcsolódása.

Főbb drámapedagógiai irányzatok.

Drámapedagógiai törekvések Magyarországon.

II. DRÁMAJÁTÉK-MÓDSZERTAN

E tantárgy foglalja magába a drámapedagógia tanításával kapcsolatos valamennyi gyakorlatot és technikát, amelyekkel nevelési-oktatási elképzeléseket szándékozunk megvalósítani.

Az alábbi témakörökről a vizsgázók szóban számolnak be.

- kapcsolatteremtő játékok
- Interakciós játékok
- Érzékelésfejlesztő játékok
- Bizalomgyakorlatok
- Lazító játékok
- Koncentrációs játékok
- Feszültségvezető játékok (a népi gyermekjátékokból is)
- Fantáziafejlesztő gyakorlatok
- Helyzetgyakorlatok
- Szituációs játékok (szöveges improvizációk)
- Ön- és csoportismereti játékok
- A konfliktusmegoldás eszközei
- Az improvizációs építkezés szabályai (ötlettől a dialógusig)
- Beszédkészség fejlesztő gyakorlatok
- Népi gyermekjátékok

- Drámajátékos módszerek az egyes szaktárgyakban
- Dramatikus játszóházas mesefeldolgozások tervezése, folyamata, eszközei
- A „szakértő köntösében”. A témafeldolgozások tervezése, folyamata, eszközei
- A „tanítási dráma” (Bolton) tervezése, folyamata, eszközei

III. DRÁMAÓRA-VEZETÉS

A vizsgázó e tantárgy keretén belül bizonyíthatja be drámapedagógiai rátermettségét, miként tudja önállóan alkalmazni a drámajáték módszertan órákon tanult ismereteket, gyakorlatokat, játékokat, technikákat, megközelítési módokat.

Éppen ezért a jelölt helyszínen, írásban kapja meg a feladatát, arról vázlatot készít, elképzelését indokolja, kívánság szerint gyakorlatban is bemutatja. A vizsgázónak figyelembe kell vennie a nevelési célt, a feltételezett életkort, a körülményeket stb. Pld. Tervezzen meg egy foglalkozást szociális jellegű, osztályon belüli feszültség megoldására, 5. osztályba; oldjon meg kommunikációs problémát 3. osztályban; új gyerek érkezik az óvodások közé; nyomott hangulat van a 7. osztályban; dolgozza fel a honfoglalás egy epizódját drámajáték segítségével; mesefeldolgozás az általános iskola adott osztályában...

(A vizsgázó kaphat bármely iskolatípusra, korosztályra, problémára, nevelési témára vonatkozó feladatot, függetlenül attól, hogy ő maga milyen korú tanulókkal foglalkozik, vagyis függetlenül attól, hogy ő maga óvodapedagógus, tanító, tanár avagy más foglalkozású.)

IV. GYAKORLAT (A szerző a saját közegben történő bemutató foglalkozás híve.)

*Tanfolyamhallgatóinak mindez részletesebben.

Gabnai Katalin képzési terve drámapedagógiai szak létesítésére a Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskolán (részletek)

Bevezetés

A színjáték mint az oktatást segítő pedagógiai módszer sok évszázados múltra tekinthet vissza. Az előre megírt és később szó szerint betanult dialógusokat gyakorta alkalmazták különböző típusú oktatási intézményekben, többnyire azzal a céllal, hogy az adott tananyagot szórakoztató formában sajátíthassa el a tanulóifjúság, vagy legalábbis az a társaság, mely az előadást úgy-ahogy bemutatta. A tanév jeles napjainak fényét mai napig is elsősorban a tanulók által bemutatott színjátékos esemény emeli.

Most azonban, amikor napjaink drámapedagógiájáról beszélünk, pontosítanunk kell, melyek azok a haladóknak érzett hagyományok, melyekre magunkat erősítő hivatkozhatunk. Úgy érezzük, legkevésbé a szó szerint betanult, végszókát várva előadott dialógusok szokása rokonítható elveinkkel és gyakorlatunkkal. Nagyra becsüljük a memoritert, tiszteletben tartjuk a nemes szövegeket, de elsősorban azt a szellemi és testi (!) frisséget kívánjuk előhívni tanítványainkból, mely például a reneszánsz Angliájának hétköznapi emberét is jellemezte, mikoris Falstaff nyugodtan javasolhatta barátainak: „Játsszunk rögtönzött komédiát”. S itt nem is a játékon, nem is a komédián mint vígnak tételezett játékon van a hangsúly, hanem a rögtönzésen, ami Shakespeare korában olyan népszerű időöltés volt a köznép között, hogy még ma is maradt belőle egy kevés London sörözőinek „Theatre” feliratú szobáiban. Magyarországon a rögtönzésnek nem volt akkora becsé, sem akkor, sem később, s népi időöltéssé sohasem vált. A naptári év jeles napjain szokásos népi játékok dramatikus megnyilvánulásai ünnepien kötöttek, a szertartás meg nem másítható erős stílusjegye a megemelt, sokszor kántáló, énekbeszédszerű „egymásnakfelelés”, ahogy a magyar nyelvben legelső formában fordul elő a színjáték jelölése. Nekünk az a feladatunk, hogy a dramatikus népszokások rituáléjának megismertetése mellett meghonosítsuk azokat a drámajátékokat, melyek a világban annyi formában szolgálják az adott ország fiainak nevelését és oktatását...

De mi is az a drámajáték? A drámajáték olyan játékos emberi megnyilvánulás, amelyben a dramatikus folyamat jellegzetes elemei lelhetők föl. A dramatikus folyamat kifejezési formája: a megjelenítés, az utánzás; megjelenítési módja: a fölidézett vagy éppen megnyilvánuló társas kölcsönhatás, az interakció; eszköze: az emberi és zenei hang, az adott nyelv, a test, a tér és az idő; tartószervezete pedig a szervezett emberi cselekvés. A drámapedagógia eljárásai, akár tanítási órán, akár szabadidőben alkalmazzuk azokat, szervesen illeszkednek nevelő-oktató munkánkba. A nevelési cél itt is, általuk is az egész személyiség, az értelem, az érzelem, a fizikum, a jellem harmonikus és differenciált fejlesztése. Drámajátékaink az emberépitést célozzák, feladatuk a személyiségformálás, a kapcsolatfelvétel, a kapcsolattartás, a közlés megkönnyítése. Gyakorlásuk voltaképpen szocializáló tevékenység, kreativitást és empátiát igényel, s a gyakorlatok cselekvést, aktív részvételt követelnek minden játékosától.

A dráma akár mint rögtönzött játék, akár mint erős katarzisélményt nyújtó színházi előadás jelenik meg életünkben — a jelenlevő emberre számít, s a másik ember élményét készíti elő vagy dolgozza fel. A megnyilvánuló ember mint élményforrás a hétköznapi vagy színpadi drámai szituációk elemzésén keresztül lesz igazán emlékezetes. S nincs az az esztétikai minőség, mely ne hívna elő izgalmas értelmezést, ha az emberi helyzetek érzékelése és megértése során tárul fel. A szituációelemzés azonban a munka műveiből szakaszában érkezik csak el. Mégis, már a bevezető készségfejlesztő gyakorlatok és előkészítő játékok vezetése is ugyanazt a lényeg- és valóslágláló pedagógust igényli, aki előtt később sem lesz tabutéma semmilyen jelenség. Ezek a gyakorlatsorok a drámaórák lényegét jelentik, s mindezeknek csak kiegészítésére szolgál az önerőből létrehozott bemutató, vagy a színházlátogatás során szerzett „nagyshínházi”, élmény.

Hangsúlyoznunk kell: színházra csak színházzal lehet nevelni. Lehet szerepe bizonyos információk tárolásában a videotechnikának, de a színház jelenidejű gyönyörűségét az nem adhatja meg. A színházi élmény katarikus hatása, melyben a nézők közös együttléte, s az itt és most bekövetkező vagy megint elmaradt csoda, a győzelem és a megveretés megrázkódtatása egyesül, pedagógiai szempontból nézve is többet érhet, mint száz magyarázat. S bár a drámapedagógia alaptörvényeihez tartozik, hogy a munka során nem az esetleges, közönség előtti bemutató a fontos, hanem az azt megelőző nevelési folyamat, a munkára nevelés, az együttműködni tudás, a szemrevételezés, a személyiség és a teljesítmény vállalása mind nyer egy-egy iskolai előadás során. Semmiképpen sem erőltethetjük a bemutatót! De rossz lenne, s igen nagy kár, ha az előadással járó örömeiket sosem ismernek meg a diákok, csak azért mert ez idő szerint iskolai előadásaink nagy részét nem a játéköröm vezérli, hanem a megfelelő pedagógus szorongása rángatja. Amint azonban ez megváltozik, lehetőség nyílik kölyökszínházra, diákszínházra, örömteli, izgalmas játékra...

A drámajátékok, a színi nevelés természetes helyét minden bizonnyal az irodalom tantárgy-blokkban találhatjuk meg. Minden eddigi kísérlet azt bizonyítja, hogy nem a fakultáció bevezetése hozhat sikert, hanem a módszer minden órát gazdagító, s a tanítói, tanári személyiséget pozitív módon befolyásoló folyamatos és következetes alkalmazása ad megoldást. Hogy milyen gyakorlati követelményeket tűzhetnek maguk elé a módszer alkalmazói, azt a következő fejezet ismerteti.

A tanítóképző főiskolán bevezetendő, a dramatikus játékok vezetésére felkészítő tantárgyak tervezete
Drámajátékok Az első évfolyam második félévében, minimálisan 32 órányi gyakorlati képzés keretében ismerkednek meg a hallgatók azokkal a készségfejlesztő gyakorlatokkal, melyek különböző fajtáit majd tanítványaiknál fogják alkalmazni.

A tantárgycélja, hogy a hallgatók saját élményükön keresztül tapasztalják meg e gyakorlatok hatását, a gyakorlatban ismerkedjenek meg a későbbi tanítandó já-

tékokkal. A gyakorlatok alkalmazásától ugyanúgy a személyiség nyitását, s egy alkotó állapot létrejöttét reméljük, mint a kisgyermek esetében. A gyakorlatvezető a játékok értékelése során felhívja a figyelmet a különféle eljárások didaktikai hasznára, s a módszer alkalmazásának sokirányú lehetőségeire. A félév óráinak látogatását aláírás igazolja.

Játékvezetés a második évfolyam első félévében, minimálisan 32 óra terjedelemben bevezetésre kerülő gyakorlati képzés kiscsoportos foglalkozások formájában valósul meg.

A képzés célja, hogy az előző évben drámajátékok címmel tanult gyakorlatokat a hallgatók most saját maguk által vezelve ismételjék át. A félév óráin végzett munkát gyakorlati jegy értékeli. Ennek a félévnek az anyaga is kötelező jelleggel szerepel az általános nevelőképzésben, mivel a játékvezetés ugyanúgy megkívánja a térrel, az idővel és a személyes hatóerővel való gazdálkodni tudást, mint a későbbi tanítói munka. Ez alapozza meg a későbbi tanítási gyakorlatot.

A játékvezetési gyakorlat során az adott játékfajták alkalmazásának nevelői vonatkozásait tudatosítjuk.

A második évfolyam első félévében zajló játékvezetés tömbösítése nem a jánlott. Egy hallgató kezdetben 15, később 30, még később 45 percig dolgozik társaival, vagy ha az megoldható, a gyakorló iskola gyermekeivel.

A drámajátékok és a játékvezetés féléve során sikerült olyan helyzetbe hozni a leendő nevelőket, hogy a legfontosabbal találkozhassanak — önmagukkal. Miközben a készségfejlesztő eljárásokat, a különféle gyakorlatokat s az önismereti játékokat tanulják és vezetik, nem tehetik azt másként, csak ha saját élményeiket hívják elő. Az alapismeretek tanítása megfelel egy olyan tréning-sornak, amelynek során a térrel, az idővel és a személyes hatóerővel való gazdálkodást tanítjuk meg. Mindezt a megcélzott korosztályhoz szabottan kell alkalmazniuk, hiszen más a pedagógiai együttlétre szánt optimális tér az óvodában, más nagy kamaszoknál, más a „fölfűtési” és a kidolgozási idő is. A nevelői törzsanyag elsajátítása során meg kell tanulnia a leendő nevelőnek, milyen gesztusokat alkalmazhat, hogy tanítványai értsék, s félre ne értsek azokat. Minden elképzelhető kommunikációs csatornát figyelembe véve elemezniük kell saját megjelenésüket, megszólalásukat, vivőerejüket, sugalmazókészségüket, személyiségük gyengébb és erőteljesebb vonásait. Ez az az időszak a nevelőképzés idejében, amikor a hallgató választott szakát még nem képes tanítani, választott szakmájában azonban már szerezhethet gyakorlati tapasztalatokat. Ez a két félév szolgál az empátia, a kapcsolatfelvétel, a szóra készítés, az intenzív közlés gyakorlati tudományával való első szintű megismerkedésre.

Színjátékos alapismeretek

A drámapedagógiai képzés harmadik nagyobb egysége minimálisan 32 tanítási órát igényel.

A képzés célja, hogy 8 elméleti és 24 gyakorlati tanítási órán megismerkedjenek a hallgatók azokkal a legfontosabb rendezői és dramaturgiai ismeretekkel, melyek minden magyar nevelőnek alapszintű segítséget jelenthetnek iskolai feladatai ellátásához.

Az elméleti és gyakorlati órákon a vezető tanár belátása szerint meghatározott elméleti és gyakorlati óraszámokban három fő témával ismerkednek meg a hallgatók: I. *A közös dramatizálás módszere.* Ezzel az eljárással a viszonylag egyszerű szerkezetű meséktől kezdve az összetett történetek feldolgozásáig eljutva tanítjuk meg

mesé vagy novella színi megjelenítésének azt a módszerét, mellyel leginkább remélhető, hogy a játékosok vezetőjükkel együtt nem a szóból, hanem a mozgásból indítanak a munka során. A kollektív drámaépítést indító némajátékos alapozás révén nem szakad majd szét a játék végszavakra, s nem tűnik el a kapcsolat a játékosok között. Tanulják meg és alkalmazzák a hallgatók a közös dramatizálás fázisait.

Ezeket az eljárásokat nem csupán a színjátszó szakör leendő vezetőjének, hanem a tanítási órákon drámajátékok alkalmazó majdani tanítónak és tanárnak is kell ismernie. Az irodalomórákon javasolt dramatizálás csak ezzel a mozgásból induló módszerrel lesz igaz és eredményes!

II. *A színjátékos alapismeretek második fő témája a szerkesztett műsorok összeállítása és színpadra állítása.* A téma kidolgozása során minden hallgató készít egy teljes műsort, vagy egy „blokkot”, melyet szerkesztési szempontból és színpadra állítási szempontból megvéd, illetve megpróbál védeni. Miután a kezdeti munkát elemezve kiderülnek a hiányosságok, közös szerkesztési gyakorlat során pontosítják ismereteiket a felhasznált irodalmi és zenei anyag homogenitására vonatkozóan. A szerkezet kiépítéséről, a motívumokkal való gazdálkodásról, az anyaggyűjtéstől az előadásig terjedő különféle munkafázisokról, a kiemelések és rövidítések (húzások) szabályairól, a forgatókönyvek készítésének esztétikai, jogi és nyomdai követelményeiről. A szerkesztett játékok színpadra állítása során kerül sor a versválasztás, versrendezés, az instrukcióadás problémáinak közös megvitatására, a szép és kifejező beszéd és mozgás elérésének lehetőségeit és akadályait elemezve.

III. *Harmadik fő téma az iskolai ünnepek és szertartások tervezése, szervezése különböző alkalmakra.* Az ünnep funkciójának tisztázása után különféle ünnepségtípusok ismertetése, bírálata, új típusú ünnepi szertartások megalkotása szerepel az órák feladatai között. A rossz ünnep pedagógiai, lélektani, erkölcsi kárát és a szép ünnep sokoldalú örömét elemzik a hallgatók. Itt kerül sor összefoglaló ismertetésre a színjátékos megnyilvánulások lélektani háttéréről, a nyilvánosság elé lépés veszélyeiről és hasznáról.

A Színjátékos alapismeretekből elméleti vizsgát tesz a hallgató, s emellett gyakorlati jegyet kap munkája értékeléseként.

A drámapedagógiai képzéshez a harmadik évfolyam első féléve során a rendezői alapismeretek c. tárgy kapcsolódik, kötelező jelleggel 32 tanítási órát igénybe véve, s elméleti és gyakorlati jeggyel értékelve a hallgatói munkát.

A rendezői alapismeretek c. tantárgy célja a színjátékos alapismeretek c. tárgy tanulásokor szerzett ismeretek elmélyítése és gazdagítása.

A színháztörténeti ismeretek c. speciálkollégiumi tárgy nem gyakorlati, hanem elméleti vizsgával zárul. Ennek a vizsgának a letétele azoknak a hallgatóknak a számára lehet érdekes, akik rendező adottságokkal rendelkeznek, s önállóan rendezett produkciójuk bemutatása után pályázni kívánnak az Országos Közművelődési Központ amatőr rendezők számára hirdetett C kategóriás működési engedélyének megszerzésére. Az elfogadott gyakorlati jegy és az alábbi vizsgakérdéseket tartalmazó sikeres speciálkollégiumi vizsga (az előző drámapedagógiai félévek sikeres elvégzése után) — megfelel a C kategóriás rendezői vizsga követelményeinek.

Dramaturgiai alapismeretek egészítik ki a rendezői alapismereteket. A tér, az idő, a cselekmény fogalma. A szerep. A kapcsolat. A feszültség keletkezése és kioldása. A konfliktus, az érdekellentét fokozatai. Az összeütkezés, a kollízió pillanata. A szimbolikus pillanatok létrejötte színjátékos események során. Külső és belső tagoltság. A szociális és a játékbeli szerepek elemzése. Szituációelemzés.

A tanárképző főiskolák magyar szakon tanuló hallgatói szabadon választott speciálkollégiumi tárgyként tanulhatják a harmadik évfolyam második félévében a következő tárgyakat 20 óra időkeretben s önálló otthoni felkészüléssel:

- napköziotthonos nevelőknek ajánlott drámatechnikák,
- korrekciós nevelésben használt drámatechnikák,
- szereplő drámajátékok,
- bábos technikák,
- nyelvtanításban szereplő drámatechnikák,
- előadáselemzés (színházbarát körök vezetői számára),
- színháztörténeti ismeretek (20 óra drámaelemzés + otthoni felkészülés),
- ugyancsak speciálkollégiumi gyakorlati jeggyel honorálható a főiskola színjátszó csoportjában való aktív részvétel.

		DRÁMAJÁTÉKOK	64/MIN 32/32
I. őszi	3 nap bentlakásos kommunikációs gyakorlatok	Beszédművelés	32
II. őszi	JÁTÉKVEZETÉS Hagyományismeret	SZÍNJÁTÉKOS ALAPISMERETEK Fejlődésléktan (játékvezetéssel)	64 óra 32 óra
	3 nap bentlakásos Szerk. játék és bábjáték	Elsősegély (egészségügyi ism.) ELSŐ SZIGORLAT	32 óra 16 óra
III. őszi	RENDEZŐI ALAPISMERETEK Reformpedagógiák	DRAMATURGIAI ALAPISMERETEK Kötelezően választott speciálkollégium	20 óra 32 óra
	3 nap bentlakásos Oktatódráma-nevelődráma	ifjúságszociológia gyermekvédelem	16 óra 16 óra
	Tanítási gyakorlat (drámaped.)	Záróvizsgák (ha 3 éves a képzés)	
IV.	VILÁGIRODALMI DRÁMAISMERET 32 óra (gyakorlati műelemzés)	MAGYAR DRÁMÁK ISMERETE (gyakorlati műelemzés)	32 óra
	DOKUMENTUMJÁTÉK-készítés MÁSODIK SZIGORLAT (Ha 4 éves a képzés)	Zárótanítások, szakdolgozatok	

Debreczeni Tibor Képzési terve

A nagykőrösi Református Tanítóképző Főiskolán (tanító — drámapedagógia szakpárosítás) (részletek)

A drámapedagógia helye a református tanítóképzésben

A református tanítóképzőben végzőknek olyan szakemberekké kell válniuk, akik egyszerre képesek helytállni az iskolai oktatói-nevelői munkakörben, s egyszerre lehetnek tágabb környezetüknek (református egyházi közösségüknek, az adott településnek: falunak, kisvárosnak, városnak, városrésznek, esetleg régióknak) szellemi szervezői. Így tehát rendelkezniük kell azokkal a képességekkel, készségekkel, ismeretekkel, amelyekre feltétlenül szükségük van a fenti program teljesítéséhez. Modellnek azt a hajdan volt falusi tanítót tekintjük, aki egyidejűleg volt nevelő és alkotó, szervező és oktató, szónok és lelkipásztor. A drámapedagógia épp azon kommunikációs készségek fejlesztését, dramaturgiai, rendezői, szociológiai, pszichológiai ismeretek gyarapítását célozza, amelyek birtokában a leendő református tanítók a jelzett pedagógus-modell megtestesítői lehetnek.

Mit nyújt a drámapedagógia szak?

A négyéves képzésben részt vett hallgató olyan nevelői adottságokra tesz szert, amelyekkel nyitottabbá válik

gyermek-kamasz- és felnőtt közösségek, személyiségek problémáinak megértésére, képessé lesz konfliktushelyzetek megoldására, morális kihívások kezelésére. A drámapedagógia improvizációs, dramatikus eszközei révén segíthet a keresztyén magatartásformák (tolerancia, empátia, a másakra való figyelés, megértés, a szeretetképeség, a szeretet kifejezése, viszonzása stb.) megerősítésében.

A drámapedagógia sajátos eszköztárával az oktatói munka is színesebbé válik, a gyermek számára pedig érzelmileg átélhetővé a tanítandó anyag.

Ugyancsak fokozható általa a hitoktatás élményszerűsége.

a drámapedagógia szakot végzett hallgató képessé válik arra, hogy önállóan vezessen gyermek- vagy felnőtt színjátszókört, irodalmi szakkört és dramatikus játszótárszövetkezetet. Megtanulja, hogyan kell versmondókat instruálni, rögtönzéses technikával színjátékot létrehozni, szerkeszteni, dramatizálni, ünnepi műsort készíteni, azaz dramaturgként és rendezőként működni.

Jártasságra tesz szert a néphagyomány-ismeretben. Kapcsolatba kerül a népi gyermekjátékokkal, a dramatis-
kus folklórral, a szakrális népművészettel, s mindezt al-
kalmazni is képes az oktatás-nevelés gyakorlatában.

Jártasságra tesz szert a szociológia tudományában és
gyakorlatában, megismerkedik az adatgyűjtés, adatke-
zelés, -feldolgozás, értékelés módozataival, s a dokumen-
tumanyag színpadi játékká formálásának törvényeivel.
Hogy a sajtóban, más tömegkommunikációs fórumokon
is meg tudjon szólalni, megtanulja az szóbeli közlés és a
publicisztikai műfajok művelését.

Találkozhatnak a szervezés, a menedzselés, a propa-
ganda technikáival, azokkal az ismeretekkel, amelyekkel
minden jó népművelőnek rendelkeznie kell...

A drámapedagógia alkalmazási területei

Egyaránt alkalmas nevelési módszer az óvodában, ál-
talános és középiskolában. Beépíthető minden olyan órá-
ba, amelyben nevelési lehetőség adódik. De önálló drá-
majáték óra formájában is jelen van osztályfőnöki óra
helyett, illetve mellett. Valamint olyan tanórán kívüli
foglalkozásokon is helye van, ahol az életvezetéssel, er-
kölcsei problémákkal kapcsolatos témák szerepelnek.
Angliában, Hollandiában (protestáns országokban)
előszeretettel használják a drámapedagógiát a hitokta-
tásban is.

Alkalmazható az iskolai szakórákon. Fontos helye
van az irodalom, a nyelvek, a történelem, a társada-
lomismeretek tanításában.

Kamasz- és felnőtt közösségekben a szocializáció ki-
váló eszköze. Máskor a személyiségfejlesztésnek, az ön-
ismeretszerzésnek szolgálatában áll.

A drámapedagógiát ma már az angolszász országok-
ban művészeti tárgynak tekintik, és a módszerben előtér-
be kerülnek az esztétikai értékteremtés dramaturgiai té-
nyezői. Ezért van szerepe a műsorkészítésben, a gyer-
mek- és diákszínjátszásban és az ún. életjáték létrehozá-
sában. (Az életjáték — amely improvizációs közösségi
műfaj — szociológiai összefüggések feltárására, feldol-
gozására teremt lehetőséget.) De alapja a rítusjátékok-
nak is, bibliai témák asszociációs dramatizációinak.

A drámapedagógiai szak tantárgyai

Az oktatást nyolc félévre tervezzük. Hetenként nyolc-
nyolc órát. Az első félév előtti nyáron a felvett hallgatók
részére táborozási körülmények között kommunikációs
gyakorlatokkal kezdődik a képzés. Ennek időtartama há-
rom-négy nap.

I.

Drámajáték tantárgy: Az első félévben 4 óra, a második-
ban 2 óra. A tantárgy célja, hogy a hallgatók megtanulják
és megtapasztalják saját élményükön keresztül azokat a
gyakorlatokat, játékokat, módszertani eszközöket, me-
lyekkel a nevelési célokat kívánjuk megvalósítani. A gya-
korlatban ismerkednek meg azzal a módszerrel, amelyet
a következő évben átvihetnek majd saját tanítási óráikra
a drámajáték-vezetés szaktárgy keretében.

Néphagyomány-ismeret: Az első és második félévre ter-
vezzük heti 2-2 órában. A drámajáték tantárgyhoz szo-
rosan kapcsolódik. A magyar folklórból megtalálhatók
azok az érzékelő, dramatis, improvizációs és szabály-
játékok, amelyek alapjai a drámajátéknak is. Szintén ide
tartoznak a rítusszerű dramatis népszokások, mint
például a betlehemes. Ezek tudását már csak a magyar-
ságismeret szempontjából is fontosnak tartjuk.

II.

Drámajáték-vezetés: A harmadik és negyedik félévben
heti 2-2 órában tanítjuk. E tantárgy célja, hogy a dráma-

játékorákon tanultakat a hallgatók a gyakorlatban alkal-
mazzák különböző nevelési és oktatási helyzetekre. Tu-
datosítjuk bennük az elsajátított játékok nevelési vonat-
kozásait.

Drámajáték a kateketikában: A második és harmadik
félévben heti 2-2 órára tervezzük. A drámajátékorákon
tanultakat alkalmazzák az Ó- és Új-szövetség témáinak
feldolgozására. A második félévi órákon a hallgató sze-
mélyiségére, az ő morális problémáira esik a hangsúly, a
harmadik félévben viszont a tanítandó gyermek életkori
sajátosságai, erkölcsi nevelését célzó szempontok szerint
történik a bibliai témák drámapedagógiai feldolgozása.
Előbb a tanár irányítja a foglalkozásokat, majd a hallga-
tók veszik át a szerepet a harmadik félév során.

Dramatis tantárgypedagógia: Heti 2 óra a negyedik
félévben. A drámajáték és a drámajáték-vezetés tantár-
gyak által szerzett ismeretek szaktárgyankénti alkal-
mazhatóságával ismerkednek a hallgatók. Különös te-
kintettel az irodalom-, a nyelv-, a történelem- és a kör-
nyezetismeret-órákra. A dramatis tantárgypedagógia
célja, hogy érzelmileg megélhetőbbé tegye a gyermek
számára a történelem, a mese, a novella világát, saját kör-
nyezetének megismerését. A hallgató e tárgyon belül új
speciálisan az egyes tantárgyakhoz kötődő módszereket,
alkalmazásukat is elsajátítja.

Tanítási gyakorlatok: Két-két órában az ötödik és a ha-
todik félévben. Mindazt, amit a hallgatók elméletben el-
sajátítottak, és saját korosztályuk kiscsoportjaiban —
miközben a foglalkozásokon egymást ismertüalták —
megtanultak, most iskolai tanítási gyakorlatukban alkal-
mazzák. A bemutató tanításokon részt vesz valamennyi
hallgató, és egymás munkáit elemzik.

III.

Színjátékos alapismeretek: A negyedik, ötödik és ható-
dik félévben 2-2 órában. A képzés célja, hogy a hallgatók
megismerkedjenek azokkal a legfontosabb rendezői és
dramaturgiai ismeretekkel, melyek minden magyar ne-
velőnek alapszintű segítséget jelenthetnek iskolai fel-
adatai ellátásához. Elmélet és gyakorlat ezeken az órá-
kon összekapcsolódik.

IV.

Beszédművelés: Az első és második félévben 2-2 óra.

Publicisztika: A harmadik és a negyedik félévben 2-2
órában. A hallgatók megismerkedhetnek a publicisztika
legfontosabb műfajaival (hír, vezércikk, interjú, riport,
glossza stb.), azok művelésével. Foglalkoznak a médiák és
a társadalom, a médiák és a politika viszonyával, a lapala-
pítás, lapszerkesztés jogi hátterével. Elsajátítják a lap-
szerkesztés tudnivalóit, hogy iskolaujságot, helyi lapot
indíthassanak leendő környezetükben, avagy annak
munkálataiban szakértő módján részt vehessenek. A
képzés folyamán betekintheznének a legalapvetőbb
nyomdatechnikai ismeretekbe is.

Szociológia: Az ötödik és a hatodik félévben 2-2 órában.
Miután a hallgatók szociológiai ismeretekre tettek szert,
meg kell teremteni annak lehetőségét is, hogy szocioló-
giai szemléletükkel felvértezve közvetlenül is találko-
zassanak a társadalom problémáival a magyar valóság
valamely sajátos terepén, tanulják meg azok kutatását,
felmérését, vizsgálatát, az eredmények feldolgozását,
közkinccsé tételét. Minderre kiváló alkalmat szolgálta-
hat falvak, különböző vidékek bejárása, szociológiai fel-
térképezése.

Reformpedagógiai alapismeretek: A harmadik félév-
ben heti 2 órában.

V.

Rendezői ismeretek: Az ötödik-hatodik-hetedik félévben 2-2 órában. E tantárgy célja a színjátékos alapismeretek című tárgy tanulásával szerzett tudnivalók elmélyítése és gazdagítása.

Dramaturgiai alapismeretek: A nyolcadik félévben heti 2 óra. A rendezői alapismeretek kiegészítése elméleti tudnivalókkal.

Színjátéktörténeti (színháztörténeti) ismeretek: A hetedik-nyolcadik félévben 2-2 órában.

Szervezési ismeretek: A hetedik félévben 2 óra. Előadás, ünnepség szervezésének dramaturgiája. A propaganda lehetősége, a reklám.

Gyakorlati rendezés: 2-2 óra a hetedik-nyolcadik félévben. Azok akik amatőr rendezésből vizsgát tesznek és működési engedélyt szereznek, önálló rendezésüket mutatják be gyermek- vagy felnőtt csoporttal. A rendezési gyakorlatot megelőzi forgatókönyv és műhelytanulmány készítése.

VIZSGÁK:

Beszámolók: Drámajátékokból a második félév végén, és szervezési ismeretekből a hetedik félév végén.

Gyakorlati jegyet szereznek: beszédművelésből, szociológiából, dramatikus hitoktatásból, színjátékos alapismeretekből (4. és 5. félév végén), dramatikus tantárgypedagógiából, dramatikus hitoktatásból, drámajáték-vezetésből, publicisztikából.

Kollokviumok: néphagyomány-ismeretből a második félév végén, színjáték/színháztörténetből, dramaturgiai alapismeretekből a hetedik félév végén.

Szigorlatok: A hatodik félév végén a drámapedagógiához tartozó tantárgyak köréből, azaz drámajáték, dramatikus hitoktatás, drámajáték-vezetés, dramatikus tantárgypedagógia, színjátékos alapismeretek című tárgyakból összevont vizsgán adnak számot tudásukról a hallgatók, elméletben és gyakorlatban egyaránt. Ezt egészíti ki a zárótanítási gyakorlat gyermekek körében, amely kiegészül műhelytanulmány készítésével.

A második szigorlat a nyolcadik félév végére kerül, rendezői alapismeretek, dramaturgiai alapismeretek, színjáték/színháztörténet tárgyakból.

Tolnai Mária beszámolója

Drámapedagógia a pedagógusképzésben Kaposvárott a Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskolán

Ha jól emlékszem, 1986-ban kezdődött, kb. 30 órás, egy féléves fakultációs tárgyként. Ez az idő figyelemfelhívásnak volt elég, hogy drámapedagógia, illetve ahogy akkor neveztük „kreatív dráma” is van. Így indultunk. A jelenlegi állapotot a sokféleség jellemzi. Az 1 féléves (tehát 30 órás) lehetőségtől a 3 féléves (tehát kb. 90 órás) időtartamig van jelen a képzésben.

Ez a következőket jelenti:

1. **Tanító-közművelődési szakkollégiumi csoport:**

4.-5.6. félévben, félévenként kb. 30 óra. Itt a 6. félévben plusz gyakorlati képzési idő is van, 48 órában.

2. **Óvopedagógus szakcsoport**

1. félévben, és a 3.-4. félévben. Ez összesen kb. 90 órát jelent.

3. **Fakultációs tárgyként.** Itt különböző szakkollégiumi hallgatók vesznek részt. Az 1993/94 tanévben a következő jelentkezők voltak:

közművelődési csoport

könyvtár csoport

hitoktatói csoport Összesen: 18 fő

óvopedagógus csoport

idegennyelv-tanári csoport

Itt az órakeret 2 féléves. Mivel ez a III. évfolyamosokat jelenti, óraszámában ez kb. 50 órát jelent.

4. **Intenzív — posztgraduális képzés.** Ez egy-egy éves, -óvopedagógusi végzettséget tanítóival, illetve tanítóit óvopedagógusi diplomával lát el. Itt 4x3 órában van lehetőségem a drámapedagógiát tanítani.

5. A főiskolához tartozó **gimnáziumi képzés** pedagógiai-fakultációs osztályában 1993 tanévtől, kísérleti jel-

leggel bevezették az első osztályosoknál, — heti két órában.

A tárgy gondozása a Társadalomtudományi-és Közművelődési Tanszékhez tartozik. Ez a tanszék szervezi a HOL-MI pedagógiai módszervásárokat, illetve a második ízben megtartott nemzetközi vallás- és erkölcsfilozófiai konferenciát. Az 1993 konferencia pedagógiai szekciójában hangzott el egy előadás a drámapedagógiáról. A gyakorlati képzés a közművelődési szakkollégiumi csoport esetében oldható csak meg jelenleg. A színhely a MÁV Nevelőotthon, illetve városi általános iskola 3.-4. osztálya. Ennek célja: a tanult ismeretek alkalmazása, illetve az alkalmazás folyamatában megjelenő új ismeretek, jártasság, készség szintre emelése. Ez vonatkozik egyrészt a csoportos szellemi alkotó technikák elsajátítására, másrészt magára a csoport létrehozására, működtetésére, illetve a csoport kapcsolatrendszerének kiépítésére. Ennek a folyamatnak a megteremtése, levezetése modell értékű lehet a majdani tanítói munka során.

Vizsgálás: ebben a tanévben várhatóan lesz jelentkező, — elsősorban azok közül, akik a kinti terepgyakorlatokban is részt vesznek. A hivatalos órakeretet felhasználó képzést mindig kiegészítjük hétvégi, nyári toborokkal. Pályázatokkal, illetve a hallgatói önkormányzat támogatásával biztosítjuk ezeken a hallgatók részvételét.

A jövő? Jelenleg is dolgozunk az ifjúságsegítő-drámapedagógus szakos képzés elfogadtatásán. Ez szakalapítást jelent, bár ennek két éves posztgraduális képzését meghirdettük, — a tervek szerint 1994 februárjától indul a csoport.

Ozsváth Sándor tudósítása

Drámapedagógia a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán

1981-ben kezdődött.

Akkor kerültem oktatónak, tanársegédi státuszban a debreceni tanítóképző főiskolára. Előéletem folytatásaként itt is színjátszó csoportot szerveztem.

Bemutatók, kísérletek, fesztiválok, viták — szolid siker.

Ezen évek munkájának megkoronázása Csenki Imre — Vargha Balázs: A tücsök és a hangyák c. gyermekoperájának ősbemutatója volt 1984. tavaszán, a Kölcsey Művelődési Központ színháztermében, 111 szereplővel, zenekarral, nagyszínházi „kiszerelesben”. 10 előadást tartottunk, telt házzal.

Számomra, de munkatársaim számára is e bemutató összegzése és lezárása volt egy, a hatvanas évek végén induló folyamatnak. Az amatőr színjátszás nálunk is eljutott lehetősége határaihoz.

Hogyan tovább?

Megkaptam a gyermekopera színrevitelek tapasztalt nagyfokú segítőkészség, érdeklődés, alkotó együttműködés oktatók és hallgatók között, mely már-már ideális feltételeket jelentett munkánkhoz. Színjátékok, zenészek, énekesek, népművelők gyönyörű összjátéka volt, s mint ilyen: egyszeri és megismételhetetlen.

De hogyan tovább?

E kérdés már nemcsak rendezőként, de gyakorló főiskolai oktatóként is foglalkoztatott. Hospitálásokra, zárótanításokra készülve, óratervezetekben örömmel fedeztem felszituációs játékokat, dramatikus játékokat. A valóság, a gyakorlat azonban lehangoló volt: se szituáció, se játék.

Gyorscelex: Végzős hallgatók számára fakultatív tárgyként 1985-től bevezettük a „Színjátszás az általános iskolában” speciálkollégiumot. (A példa kolléganóm, dr. Arany Erzsébet sikeresen vezetett bábjáték-speciálkollégiuma volt).

A két féléves, „kötelezően választható” tárgy, heti két órában kevésnek bizonyult.

De hogyan tovább?

1988-ban kezdtem gondolkodni egy olyan képzési terven, bevezethető módszertani szisztémán, mely hallgatóink érdeklődését kielégíthetné.

1989. tavaszán — Debreczeni Tibor és Gabnai Katalin ekkor már jól ismert munkáira, valamint színjátszó-rendezői múltam és tanári gyakorlatom tapasztalataira támaszkodva — készítettem el a 3 éves Színjátszás-dráma-

pedagógia speciálkollégium tematikáját, óra- és vizsgatervét.

1989., mint az élet egyéb területein, itt is jelentős fordulatot hozott. Tervezetemmel díjat nyertem a „felsőoktatás korszerűsítéséért” pályázaton, s bevezetésére azonnal lehetőséget kaptam.

Az 1989/90-es tanévtől folyamatos drámapedagógiai képzés zajlik a Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskolán!

Tantervünk az elméleti alapvetéstől a gyakorlati megvalósítás felé halad. Az első év kifejezetten elméleti, a második átmeneti, a harmadik pedig gyakorlati jellegű. Minden félévet gyakorlati jeggyel zárunk.

Hatodik félév után a jelöltek — országos szakmai bizottság előtt — záróvizsgát tehetnek, működési engedélyüket a tanítási diplomához mellékelve kapják.

Mivel a félévek tematikus blokkok, bárki számára felvehetőek, leadhatóak, de végbizonyítványt csak az szerezhethet, aki minden követelményt teljesített.

Évfolyamonként 10-12 hallgató vesz részt rendszeresen a foglalkozásokon. Az elmúlt évben heten tettek záróvizsgát.

Gyakorló általános iskoláink, de más iskolák és művelődési intézmények is szívesen foglalkoztatják hármas féléves hallgatóinkat. (Új szín a palettán: 1994. januárjától a Csokonai Színház vezetői részképzésre biztosítanak lehetőséget!)

A kurzus sikerét bizonyítja, hogy — a fokozott külső érdeklődés miatt — gyakorló pedagógusok számára is szervezünk tanfolyamokat.

A Művelődési és Köznevelési Minisztérium által támogatott posztgraduális képzésben immár második éve rendezünk 120 órás intenzív drámapedagógiai tanfolyamot. Tavaly, az induló 15 fős csoportból nyolcan szereztek „minősített tanúsítványt”. Idén huszonötön kezdtek meg a munkát. Kéthetenként, szombati napokon Szeghalomról, Polgárról, Budapestről, Solymárról és még egy sor helyről utaznak Debrecenbe tanulni.

Munkatársaink: dr. Arany Erzsébet, Pinczésné dr. Palásthy Ildikó, Sőreghy Ágnes, Szegi László és e sorok írója.

Csöngettek.

Dr. Péchy Benjamin, Sente István, Szabó Ernő János, Bús Imre

Pedagógusjelöltek személyiségfejlesztése drámapedagógia alkalmazásával a Szekszárdi Illyés Gyula Pedagógiai Főiskolán

A „Csokonai program” keretében az 1991-92-es tanévtől kezdődően az I-II. félévben a teljes képzési formára kiterjedően (óvó, nemzetiségi óvó, tanító, német nyelv-tanító szakon) egyaránt két féléves „Önismereti és drámapedagógiai gyakorlatok” c. alapozó tréninget vezettünk be heti két órában.

Az 1992-93-as tanévtől kezdődően négy féléves „drámapedagógiai szakkollégiumot” hirdettünk meg az előző két féléves gyakorlatra alapozva a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszékkel közösen.

E szakkollégiumi képzéssel célunk a hiteles pedagógussá váláshoz szükséges készségek, képességek, viszonyulási módok alakításán kívül olyan pedagógusok kép-

zése, akik megfelelő színvonalon képesek a gyermekszínjátzás újbóli fellendítésére, iskolai-iskolán kívüli ünnepek, műsorok, előadások szakszerű szervezésére, vezetésére, rendezésére.

Résztvettünk a HOL-MI 1992. február 6-7-én tartott kaposvári rendezvényein, melyet a Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola gondoz, immár hagyomány-szerűen. E pedagógiai tapasztalatcsere keretében kaptunk lehetőséget, hogy szerény tapasztalatainkról ízelítőt adhassunk az érdeklődőknek „*Drámapedagógiai elemek felhasználása a pedagógusképzésben és ezek elemzése videotechnika segítségével*” címmel.

Most szeretnénk röviden beszámolni a két félév eddigi tapasztalatairól. Véleményünk szerint az „önismereti és drámapedagógiai gyakorlatok” kiváló lehetőséget nyújt a hiteles tanítói személyiség formálásához. Mindannyian tudjuk, hogy ma a tanítói-tanári foglalkozásra való felkészítés tartalmának alapvető megújítására van szükség. A tartalmi megújítás fő célja a tanítói képességek, a hatni tudás fejlesztése, amely a képesség fejlesztésére, illetve a személyiség fejlesztésére orientált képzési formák térnyerésével biztosabban érhető el.

Míg a társadalmi változások az egyik oldalon presztizs csökkenést eredményeztek, a másik oldalon új szereptulajdonságokat, vonásokat csatoltak a tradicionális tanítói-tanári pályaképhez. A pedagógusi pálya egy viszonylag önálló és stabil pályából nyitottabbá, kifelé orientáltabbá és fokozottabb ön-megújulást igénylő hivatássá válik.

Az alapvető szokásokat, készségeket, jártasságokat csak komplex módon lehet kialakítani és fejleszteni.

A Nemzeti Alaptanterv egyik koncepciójának tanulmányozásakor a műveltségi területeket vizsgálva az anyanyelv fő feladatai között találjuk az önkifejezés képességének állandó fejlesztését.

Idézve: „Értsék a kommunikáció üzenetének minden összetevőjét, a szóbeli és az intonációs eszközök jelentését, a testbeszéd (az arcjáték, a gesztusok stb.) jeleit. Egyúttal minél pontosabb és árnyaltabb kifejezésre legyenek képesek gondolataiknak, érzelmeiknek, akaratuknak.”

Éppen ezért a pedagógusjelölteket fel kell készíteni saját élményeiken alapuló gyakorlatokon keresztül a képzés során arra, hogy az előbb említett készségek, képességek fejlesztésére alkalmassá váljanak.

Az első féléves önismereti gyakorlatok:

- ismerkedés, kapcsolatfelvétel;
- önismeret, önellógadás, önkifejezés;
- a társismereti és kapcsolatfejlesztési gyakorlatok;
- csoportfejlesztési gyakorlatok;

jó lehetőséget kínáltak hallgatóink tanítói pályára való alkalmassága legfontosabb személyiségbeli összetevőinek feltárásához, mivel a csoportban zajló kezdeményezések, interakciók során az egyes személyiségjellemzők egyéni minősége érhető tetten.

Az első féléves gyakorlatok célja volt, hogy a hallgató érzelmileg elfogadja és tudatilag felismerje a csoportban zajló kezdeményezéseket, interakciós gyakorlatok, empátia-, és kommunikáció fejlesztő tréningek során a visszacsatolások révén az értékes pedagógiai tulajdonságok, képességek egyéni meglétének minőségét.

Ennek alapján a hallgatóban önmegvalósulási törekvések alakulnak ki, melynek révén a külső irányított folyamat mind inkább belsővé válhat, önszabályozó jellege erősödhet.

A második félévben a drámapedagógiai alapozás keretén belül:

- az érzékszervi finomítás: a látást, hallást, ízelést, szaglást, tapintást fejlesztő gyakorlatokkal;
- az emlékezés és fantáziafejlesztés: a vizuális, motorikus és verbális emlékezetet fejlesztő gyakorlatokkal, fantázia-játékokkal;
- az erőgyűjtés és figyelemösszpontosítás: a koncentrációs, ügyességi, ritmusjátékokkal;
- a kapcsolatteremtés és bizalom fejlesztése: a kommunikációs játékok, megjelenítés szavak nélkül, megjelenítés szavakkal játéka;
- majd a dramatikus improvizáció gyakorlatai mind a bevezetőben említett tartalmi megújulást szolgálják.

Mi ennek a képzés szempontjából a közvetlen, praktikus haszna?

A dramatikus eljárások — akár tanítási órán, akár azon kívül vagy szabadidőben alkalmazzuk azokat — szeresen illeszthetők a nevelő-oktató munka egész folyamatában, hiszen az egész személyiség (vagyis: az értelem, érzelem, fizikum, jellem) harmónikus és differenciált fejlesztését kiválóan szolgálják.

Hallgatóink felismerik, hogy a drámajátékok az emberépitést szolgálják, feladatuk a kapcsolatfelvétel, a kapcsolattartás, a közlés megkönnyítése.

Így a dramatikus alkotójátékokat hallgatóink pontosan megfogalmazható szocializáló tevékenységként élik meg.

Ezek a játékok és készségfejlesztő eljárások, melyek a rögtönzött drámajátzást segítik elő, aktív cselekvést (részvételt) követelnek minden játékostól. Együttjátzásról van szó, az egész csoport játszik, mindenki azonos szituáció részese.

Hallgatóinknak természetesen meg kell szokniuk, hogy a drámajátékot játékos próbahelyzetként éljék meg, s a próbahelyzetben szerepvállalásukkal egyidőben önmagukat adják, vállalják.

Mindezt a reájuk irányuló figyelem közepette kell megtenniük, s ez épp olyan készségi állapotot követel, mint a mindennapi élet szociális szerepvállalásai, kiélezett helyzetei, csupán a kockázat kisebb.

Elengedhetetlennek tartjuk a játékok után a játékélmény megbeszélését, a gyakorlatok közös értékelését. Öntsék a hallgatók szavakba az őket ért hatásokat, rögzíteni kell az élményt, akár kellemes, akár kellemetlen volt számukra.

A videotechnika alkalmazásával sikerült felerősítenünk a gyakorlatok hatékonyságát. Csökkent a hallgatók kamera előtti szereplésétől való szorongása. A szereplők — mintegy „kivülállóként” megfigyelhették önmagukat — lehetőségük nyílt eddigi szubjektív énképük reálisabbá tételére, másrészt a társak véleménye, értékítéletei alapján a „visszatükrözött én” módosítására, s e kettő konfrontációja alapján önképük reálisabb korrekciójára.

Mi oktatók a gyakorlatok során új erőt merítünk a fiatalok frissességéből, nem felejtünk el játszani.

Kaposi László irodalomjegyzéke

1. Reformpedagógiai alapismeretek

A/ A DRÁMAJÁTÉK ELMÉLETE, TÖRTÉNETE

A drámapedagógiai Magazin következő cikkei:

- Gavin Bolton: Egyensúlyozószám, 4. szám
- Lőrincz Jenő: Játék, drámajáték és a nevelés, Drámapedagógiai Magazin, 3. szám, 1992
- David Davis: Drámajáték, tanulás, értelmi fejlődés, Drámapedagógiai Magazin 4. szám, 1992.

Reformpedagógiai olvasókönyv, Szerk.: Trencsényi László, Magyar Drámaped. Társaság, 1993

- Szauder Erik: A drámajáték oktatásának legnevesebb angolszász képviselői (197-205. old.)
- Debreczeni Tibor: A drámapedagógia Magyarországon (206-215. old.)

B/ REFORMPEDAGÓGIÁK

Reformpedagógiai olvasókönyv, Szerk.: Trencsényi László, Magyar Drámaped. Társaság, 1993

- A kötet Waldorf, Gordon és Freinet módszeréről szóló részei (bár ezek önmagukban még talán bevezetőnek sem elegendők az egyes módszerekhez...), valamint kettő szabadon választott irányzat

C/ FEJLŐDÉSLÉLEKTAN, JÁTÉKPSZICHOLÓGIA

Mérei Ferenc: A pszichológiai labirintus (fondorlatok és kerülő utak a lelki életben) Szerk.: Bagdy Emőke, Pszichoteam, 1989

- A pszichológiai dramatizálásról, vagyis a szociodramáról, a pszichodramáról, a szerepyakorlatokról (5.1. fejezet, 135-149. old.)
- Aktus és motiváció összefüggése a gyermek-játékterápiában — itt különösen fontosnak vélem a szimbólumra, szimbolikus sémára vonatkozó részeket! (5.3. fejezet, 152-162. old.)
- A terápiás gyermekcsoportok dinamikája (5.4. fejezet, 162-167. old.)
- Carl Rogers: a személyközpontú pszichoterápia üzenete (5.8. fejezet, 214-226. old.)

Mérei-V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan (több kiadásban jelent meg)

- Min.: A szerepjátékra, az utalásra, a szimulakrumra, a kettős tudatra és a folytatólagos keretjatekra vonatkozó részek.

D.B. Elkonyin: A gyermeki játék pszichológiája, Gondolat, Bp., 1983

Az egész kötetet érdemes elolvasni, de legalább a következő fejezeteket:

- A szerep fejlődése a játékban (356-415. old.)
- Vigotszkij jegyzetei (535-549. old.)

Brian és Shirley Sutton-Smith: Hogyan játszunk gyermekeinkkel (és mikor ne?) (csak vitaanyagának jó...), Gondolat, Bp., 1986

- Hozzáértés és törődés — kilenctől tizenhárom éves korig (11. fejezet, 173-207. old.)

Pszichoterápia, Szerk.: Buda Béla; Gondolat, Bp. 1981

- H. Petzold: Néhány pszichodráma-technika az indításhoz, a cselekmény lebonyolításához és a befejezéshez (528-546. old.)

Dr. Palásthy Ildikó: A pszichodramától a drámapedagógiáig, Drámapedagógiai Magazin 3. szám

2. Drámajáték-módszertan

A/ GYAKORLATOK, TECHNIKÁK

Debreczeni Tibor: Szín-kör-játék (Kreatív játékok), Múzsák Kiadó, Bp.

Gabnai Katalin: Drámajáték, Tankönyvkiadó, Bp.

Gabnai Katalin: Drámajátéktár I., Gödöllői Művelődési Központ és a Magyar Drámapedagógiai Társaság kiadványa, 1990

Kaposi László: Játékkönyv I-II., Gödöllői Művelődési Központ, 1984, 1986B.)

SZÍNHÁZI DRAMATURGIAI ALAPISMERETEK

Hevesi Sándor: A drámaírás iskolája, Gondolat, Bp. 1961.

Dramaturgiai olvasókönyv, Szerk.: Duró Gy. — Nánay I., Bp. Marczibányi, 1993

3. Drámaórávezetés

A/ DRÁMA ATANÍTÁSBAN

Ann M. Shaw: A gyermek és a dráma összetartozásáról, Gyermekdramaturgia II, Népművelési Intézet, Bp., 1982

A Drámapedagógiai Magazin következő cikkei:

Előd Nóra: David Davis tanítása, 2. szám

Debreczeni Tibor: A kiüresedő templom, 2. szám

D. Nyisztor Ágnes: „Ez nagyon szomorú óra volt”, 1. szám

ANGOL NYELVŰ SZAKIRODALOM

Belső anyagként rendelkezésre áll a fordítás:

Gavin Bolton: Towards a Theory of Drama in Education, Longman, 1979 (ez évben kiadja a Marczibányi Téri Művelődési Központ)

Cecily O'Neill — Alan Lambert: Drama Structures, Stanley thornes Ltd, 1982 (A könyv 3. fejezete — Földes György fordításában)

Jonathan Neelands: Making Sense of Drama, Heinemann, 1984 (Szauder Erik fordításában)

Gavin Bolton: Drama in Education and TIE, In: Selected Writings of Bolton, Longman, 1986 (fordította: Szauder Erik)

Gavin Bolton: Drama as Education, Longman, 1984

Nincs belőle fordításunk:

John O'Toole: Theatre in Education, Hodder and Stoughton, London, 1976

Norah Morgan — Juliana Saxton: Teaching Drama, Stanley Thornes Ltd, 1989

Ken Taylor: Drama Strategies, Heinemann, 1991

B/ ALKALMAZOTT DRÁMAJÁTÉKOK

Mezei Éva: Történelmi játékok, Drámapedagógiai Magazin, 2. szám,

Tolnai Kata: Dráma és színjáték az általános iskola 8. osztályában, Gödöllői Művelődési Központ és a Magyar Drámapedagógiai Társaság kiadványa, 1990

Dramatikus nevelési program, Népművelési Intézet, Bp., 1984.

A kötet 10 tanulmányt tartalmaz, lehet benne válogatni.

I. Pedagógiai elmélet

Feltétlenül elolvasandó

Reformpedagógiai Olvasókönyv. Szerk. Trencsényi László. DPM. Bp. 1993.

8-22., 26-31.-60-67., 99-100., 103-113., 116-135., 142-155., 197-215. old.

Ifjúsági Szemle 1989/2. és 3. sz.

Alternatív iskolák, alternatív pedagógiák Magyarországon. Szerk. Lukács Péter. Bp. 1991.

Mérei Ferenc — Binét Ágnes: Gyermeklélektan.

Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata. Bp. 1988.

Freinet, Célestin: A Modern Iskola technikája. Bp. 1982.

Rogers, Carl — In: A tanulás szabadsága a 80-as években. Szeged, 1986.

Gordon, Thomas: T.E.T. A tanári hatékonyság fejlesztése. Bp. 1991.

Piaget, Jean: Válogatott tanulmányok. Szerk. Kiss Árpád. Bp. 1970.

Ajánlott

Karácsony Sándor: Ocsudó magyarság. Bp. 1942.

Elkonyin: A gyermeki játék pszichológiája + Vigotszkij jegyzetei a könyv Függelékében.

Az angol drámapedagógia. DPM/4. 9-14. old.

Dr. Lőrincz Jenő: Játék, drámajáték, nevelés... DPM/3. 6-11. old.

Ajánlott

Reformpedagógiai Olvasókönyv (adatait l. a kötelezők-nél)

Vág Ottó: Reformmozgalmak a pedagógiában. Tkk. 1985.

Ifjúsági Szemle 1989/1.sz.

Buzás László: A reformpedagógia hatása a hazai oktatásra, nevelésre. Tkk. 1989.

Mérei Ferenc: Pszichodráma.

Ballangó Jánosné: Freinet-vel könnyebb. Esztergom, 1990.

Both, Kees: Jena-plan iskola Hollandiában. OKI-IFA, 1991. ALTERN füzetek

Frans, Calgren — Klingborg, Anne: Szabadságra nevelés.

Rudolf Steiner pedagógiája. Képek és tudósítások a nemzetközi Waldorf-iskolai mozgalomról. Bp. 1992.

Szenes Andrea: Ige. Élmények és töprengések Carl Rogers személyiségközpontú pedagógiájáról. Relaxa, Bp. 1991.

F. Várkonyi Zsuzsa: Már százszor megmondtam. Bp. 1986.

Berne, Eric: Emberi játszmák. Bp. 1987.

Hall, Edward T.: Rejtett dimenziók. Bp. 1987.

Buda Béla: Az empátia — a beleélés lélektana. Bp. 1978.

Csepeli György: A csoportlélektan vázlata. NI. 1978.

Csepeli György: Az interakció világa. NI. 1978.

Bang, Ruth: A célzott beszélgetés. Bp. 1974.

Montessori-pedagógia. A Tolna Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézete, Szekszárd, 1992.

Chmaj, Ludwig: Utak és tévutak a huszadik század pedagógiájában. Bp. 1969.

Dr. Palásthy Ildikó: A pszichodrámatól a drámapedagógiáig. DPM/3. 11-14. old.

Dramaturgiai Olvasókönyv I. Szerk. Nánay I. — Duró Gy. Bp. 1993.

II. A drámajáték elmélete és gyakorlata

Feltétlenül elolvasandó

Mezei Éva: Játsszunk színházat! Bp. 1979.

Montágh Imre: Nyelvművelés. A beszéd művészete. Bp. 1989.

Debreczeni Tibor: Szín — Kör — Játék.

Kaposi László: Játékkönyv I-II. Gödöllői MK, 1987.

Gabnai Katalin: Drámajátékok. Tkk. 1987.

Gabnai Katalin: Drámajátéktár 1. MDPT — Gödöllői Mk.

Ajánlott

Mezei Éva: Történelmi Játékok. Valóság, 1975/2.

Gyermekdramaturgia I-II. NI.

Dramatikus nevelési program 1972-1982. NPI. 1984.

Játék — színjáték — személyiség. NPI.

Tolnai Katalin: Drámatanítás az általános iskola 8. osztályában. MDPT — Gödöllői Mk. 1989.

Drámajátékok Csehszlovákiából. NI. 1978.

Lelkes Éva: Én így tanítok. Szolnok, 1990.

Megjegyzés: Az NI (Népművelési Intézet), illetve az NPI (Népművelési Propaganda Iroda) kiadványai csak az MKI (Magyar Közművelődési Intézet) könyvtárában hozzáférhetők, de nyomtatékosan ajánlottak.

III. Kézikönyvek, segédkönyvek

Megjegyzés: A felsorolhatatlanul gazdag anyagból csak a drámapedagógiai gyakorlatban már kipróbált és bevált legismertebb kiadványokat soroljuk fel.

Dömötör Tekla: Magyar népszokások. Bp. 1972.

Dömötör Tekla: Naptári ünnepek.

Varga Domokos — Hegyi Füstös László: Jó játék a fény, az árnyék.

Karlócai Marianne: Komámasszony, hol az olló? Bp. 1992.

Esztergályos Jenő: Ezer játék. Bp. 1990.

Dimény Judit: Hang-játék.

Bújj, bújj, zöld ág. Népi gyermekjátékok.

Gaál Éva: Zoknidakszli.

Granasztói Szilvia: Játsszunk a bábuval!

Marék Veronika: Jó játék a papír.

Várnagy Ildikó: Vizuális játékok.

Vargha Balázs: Játékkoktél.

Lukácsy András: Népek játécai.